

NEZİH ERDOĞAN
Büyükler Ölünce Toprağa Gömülür

NEZİH ERDOĞAN Eskişehir'de doğdu. Eskişehir Maarif Koleji'nde okudu. Sinema seyircisi üzerine doktora tezi yazdı. '90'lı yıllarda *Defter* ve *Sombahar* dergilerinde şiirleri yayımlandı. Üniversitede semiyotik, sinema kuramları, senaryo yazımı dersleri verdi. Türkiye'de Amerikan sineması, Yeşilçam sinemasında ses ve dublaj, melodramatik yapı ve kolonyal söylem üzerine yerli ve yabancı yayınlarda yazıları çıktı. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında çekilmiş İstanbul görüntülerinden kurguladığı *İstanbul do/redo/undo* adında bir "buluntu film" yaptı. Halen İstanbul'da sinemanın ilk yılları (1894-1928) üzerine bir kitap çalışması yürütüyor.

İletişim Yayınları 1899 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 275

ISBN-13: 978-975-05-1224-7

© 2013 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2013, İstanbul

EDİTÖR Levent Cantek

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ekrem Buğra Bute

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

NEZİH ERDOĞAN

Büyükler Ölünce Toprağa Gömülür

Çiğdem Borucu için

Bana “Neden Musa değildin?” diye sormayacaklar,
bana “Neden Zusya değildin?” diye soracaklar.

- Zusya, Hasidik haham
(Martin Buber, *The Writings of Martin Buber*)

Babam Clark Gable'mış gibi yapardım hep.

- Marilyn Monroe

ASARCIKLI Caddesi'nde iki katlı bir evde oturuyorlar. Arka sokağa bakan ufak bir bahçeleri var. Evleri otogara çok yakın. Bazen caddeden otobüsler geçiyor, o zaman ev sarılıyor. Bunun nedeninin Eskişehir'in altından akan Porsuk Nehri olduğunu söylüyorlar. Caddeyi evin tam karşısındaki Deliklitaş Caddesi kesiyor. Deliklitaş'ın öbür ucunda gittiği ilkokul var.

Aynı evde, alt katta, annesi onu bir yaz gecesi büyük zorluklarla doğurmuş. Sancıları artınca onu kocaman karnıyla beraber çeyizlik büyük ceviz yatağa yatırmışlar. Ebesi yatağın ucunda, bir yanında teyzesi, diğer yanında evin emektarı Yeter Teyze, saatlerce onu çekip çıkarmak için uğraşmışlar. Bütün bunlar olup biterken anneannesi ağır hasta olduğu için tek başına içerdeki odada yatıyormuş. Kızının bağırmalarından çok tedirgin olmuş haliyle, başına bir şey gelecek mi diye bütün gece "diken üstünde", kalbi pır pır, gözüne uyku girmeden beklemiş.

Fotoğraflarından biliyor, annesinin saçları bir zamanlar sapsarıymış. Şimdi sanki eskimiş gibi, hafif kararmış. Düz,

ince, nokta gibi sona eren bir burnu var. Sol yanağına bir ben kondurulmuş. Anneannesinin annesinin yanağında ben çıksın diye zararsız bir hırsızlık yaptığına dair bir hikâye anlatılıyor ama o anlamıyor. “Bir an geldi, ölüyorum sandım,” diyor, “Dayanamayacağım dedim. Aklımda tek bir düşünce: Ben ölürsem, sana kim bakacak? Daha da kötüsü, ya sana da bir şey olursa?” Bakışları daldığı yerden geri geliyor. “Sonunda doğdun ama mosmordun. Hiç kıpırdamıyordun. Eben nefes alıp almadığımı anlamak için eğildi, kulağımı yüzüne dayadı. Olmadı, ayna tuttu, nefesin buğu yapacak mı diye.”

Akşamları babasını beklerlerken oturma odasının penceresinin önünde dereden tepeden konuşuyorlar. Nasıl doğduğunu annesine ısrarla tekrar tekrar anlatıyor. Bütün çocuklar gibi nasıl başladığını bilmek istiyor. Annesi, yatak odasındaki gardırobun en üst gözünden eski bir Kuran getirip, arka kapağını açıyor, ona uzatıyor: Annesinin el yazısını tanıyor. Kurşunkalemle yazılmış, ilerledikçe aşağı eğrilen tek bir satır: *27 Haziran 1961, saat iki kırk beşte Mehmet doğdu.*

Teyzesi “Gitti,” demiş hıçkırarak, “Gitti, gitti.” Ebesi genç ama çok tecrübeliymiş, hiç telaşa kapılmadan sakin sakin, hareketsiz, havasızlıktan morarmış bebeği havaya kaldırıp sarsmaya başlamış.

Odasında uzanmış kitap okuyor. Salonda annesinin misafirleri var. Kadın sesleri geliyor. Annesi yanında ufak tefek bir kadınla içeri dalıyor. Daha yaşlı sayılmaz pek, dünyaya koyu siyah düğme gibi gözlerle bakıyor. Annesi “Bak bu senin eben,” diye tanıtıyor. Ayağa fırlıyor. Bir şeyler geveliyor. Ebe bir şey demiyor, tepeden aşağıya süzüyor şöyle bir, eliyle yanağını okşar gibi yapıyor, “İşte sonra böyle büyüyorlar. Ne korkuttun bizi!” Dönüyor, çıkıyorlar. Kadının ne yaptığını bilen birinin adımlarıyla yürümesini izliyor arkasından.

“Sonra ağlamaya başladın. Çok ağladın. Ağlarken, ağlarken, morluğun gitti, rengin açıldı, hep böyle beyaz kaldın. Mehmet Deden o zamanlar yaşıyordu. Sana onun adını verdik. Deden seni kucağına aldı. Kulağına ezan okudu, sonra üç defa ‘Senin adın Mehmet olsun,’ dedi.”

YETER Teyze, çok uzun boylu, renkli gözlü. Çok konuşuyor, lafını esirgemiyor. Bir tek annesine karşı temkinli, onda da dilinin ucuna geleni geri ittiği çok oluyor. Ağzında iki altın dişi var. Bir gün annesine aslında sadece tek dişinin çürük olduğunu, onun oralarda, tek altın diş yaptırmanın ayıp olduğunu, o yüzden çürük dişle birlikte, yanındaki sağlam dişi de kaplattırıp, iki altın diş yaptırdığını anlatıyor. Yeter Teyze onun gibi üst katta küçük bir odada yatıyor ama onunla hep mutfakta karşılaşiyor. Sadece bir defa, odasının önünden geçerken aralık kalmış kapıdan onun namaz kıldığını görüyor. Sonra odasına gittiğinde Yeter Teyze’nin vücudunun hareketlerini, oturup kalkmalarını secdeye varmalarını ve mırıldanmalarını taklit ediyor. Bazen eve meşin ceket giymiş, beyaz saçlı, siyah bıyıklı bir adam geliyor. Yeter Teyze ona mutfakta yemek veriyor, oturup konuşuyorlar, sonra adam gidiyor. Annesine adamın kim olduğunu sorduğunda, Yeter Teyze’nin kocası olduğunu öğreniyor. Şaşırıyor, neden o da bizimle kalmıyor, diye soruyor annesine. Kocasını başka yerde çalışıyor, hem köyde de evleri var, diyor annesi, “Yeter Hanım bayramları nereye gidiyor sanıyorsun?”

Yeter Teyze, babasına annesinden daha çok bağlı.

UYANIVERİYOR. Farklı, yabancı bir koku var. Çürümüş şeftali sanki, burun deliklerinden içine giriyor, aşağıya, ciğerlerine doğru iniyor, içine işliyor.

Mavi renkli duvarlar. Pencereden gri bir binanın sağır yüzü ona bakıyor – midesinde bir kasılma. Tanıyamıyor...

Gündüz olmuş ama ışık odaya başka bir yerden giriyor.

Burası onun odası değil! Doğruluyor. Yerde bir yatak var. Yatakta, yorganın altında bir adam. Korkuyla, uzanıp bakıyor. Seyrelmiş saçlarından, “kafasındaki delikten” tanıyor babasını, bir de çürük şeftali kokusuna karışan kolonya kokusundan. Babası kolonya kullanıyor. Berber dönüşü kapıdan içeri girdiğinde eve bastığı limon kolonyası kokusundan onun geldiğini ta üst kattan anlıyor.

“Baba, annem nerede?”

Babasının uykusu hafif, gözlerini hemen açıyor: “Mehmet, uyandın mı?”

“Annem nerede?”

“Bursa’dayız, Merdiye Halanlarda.” Gülümsüyor, “Unuttun mu? Akşam yol boyu uyudun, tabii hatırlamazsın.”

“Annem nerede?”

“Halanla mutfakta kahvaltıyı hazırlıyorlardır. Acıktıysan hadi onların yanına git.” Kendini evinde sandığı o ilk kısa an.

ANNESİNİN uydurduğu Petez diye bir masal kahramanı var. Kahverengi tüyleri olan, tombul bir ayı bu. Ama o Petez’in ayı falan olmadığını, kendisi olduğunu biliyor. Gündük hayatın gereklerine göre Petez masallarının konusu değişiyor. Eğer o gün yemeğini yememekte inat ediyorsa, tabağındakileri bitirmesini söyleyen anne ayıyı dinlemeyen Petez’in peşine cadılar düşüyor. Ta ki, kaçarken kapısını açık bulduğu bir eve dalıp, mutfak masasındaki bir kavanoz balı kafasına dikinceye kadar. Böylece açlığını gideriyor, cadının iştahı kaçıyor, takip etmeyi bırakıyor. Uyumak istemiyorsa, o zaman uykusuz kalan Petez’e uyku arıları saldırıyor, iğneleriyle “toto” sunu davul gibi şişinceye kadar sokuyorlar. An-

nesi her duruma göre bir masal anlatıveriyor. İnadinı, her seferinde, Petez'in başına gelenlerden çıkardığı dersler değil de, annesinin anlattığı masalların hatırı kırıyor.

YAZ gecesi. Beraber eve dönüyorlar. Annesi babasının koluna girmiş. O önden önden yürüyor. Deliklitaş'taki lambaların kimi yanıyor, kimi yanmıyor. Sokaklar tenha. Gözünden uyku akıyor. Onu taşımalarını istemek için fazla büyük, kendine yediremiyor. Caddenin sonuna vardıklarında, karşılarına evlerinin silueti çıkıyor. Ama bir tuhaflık var. Çatının üstünde bir karaltı dikiliyor, gözlerini onlara dikmiş, bekliyor. Babasına sokuluyor. Eve biraz daha yaklaşıyorlar, karaltı hâlâ onlara bakıyor. Hayvan, evin onlara ait olduğunu biliyor, onların da bunu bildiğini biliyor, ona rağmen bakmaya devam ediyor. İriliği değil, işte bu meydan okuyuşu onu korkutan. Evin silueti silinir gibi oluyor – bir tek bu dev gibi kuş var.

Babası iki elini ağzında kavuşturuyor, o zamana kadar hiç duymadığı bir ses çıkarıyor: “Puuuhuu-huu!”

Sadece bir saniye – hayvan sanki ne yapacağına karar veriyor, sonra kanatlarını açıp, öyle fazla yükselmeden, çatıyı adeta sıyrarak uzaklaşıyor, gözden kayboluyor.

EVDEN çıkıyor, kaldırımında sırtını duvara yaslıyor, gözü caddede, ayakta bekliyor. Annesi söyledi; bu yoldan babası gelecek. Güneşli bir gün. Kalabalık. Derken, yoldan geçen arabalar arasından sarı renkli, uzunca bir otomobil sıyrılıyor. İçinde babası var. Babası da onu görüyor, memnun, el sallıyor. Otomobili genç bir adam kullanıyor, babası onun yanında oturuyor. Otomobil dönüyor, evin önünden kıvrılıp sokağa giriyor, gelip bahçenin önünde duruyor. O da ar-

kasından koşturuyor. Önde metal harflerle otomobilin markası yazılı ama nasıl söyleneceğini bilmiyor, daha okuması yazması yok. Babası araba aldı.

“Baba! Bizim mi?”

“Nasıl? Beğendin mi?”

Parmaklarını mat, sarı metal üzerinde kaydırıyor, “Çok güzel. Hadi binelim, gidelim.”

“Eve girelim önce. Yoldan geliyoruz. Sonra çıkarız. Tamam mı?”

Şoföre balkonda yemek ikram ediliyor. Adam en son karpuz yiyor, eliyle ağzını siliyor, kalkıyor, çıkıyor, gidiyor. Gitmesi onu rahatlatıyor, çünkü araba ancak şimdi sahiden onların oldu.

“Babam neden o adamla geldi?”

“Araba yeni. Baban daha önce kullanmamış. O kadar yolu arabayı bilen biriyle gitmek lazımdı. Ta İstanbul’dan baban tek başına gelemezdi.”

“Hadi çıkalım, binelim, gidelim.”

“Akşam olunca.”

Şımarıyor: “Şimdi gidelim!”

“Gündüz çok araba var. Bu trafikte baban rahat süremez. Bekle, akşam olsun.”

“Çok var akşama.”

“Sen şimdi biraz resim çiz. Hava hemen kararır. Arabada babanın yanına otursun. İyiye bak bakalım, nasıl sürüyor. Sen de öğren.”

Karanlık basıp, el etek çekildikten sonra evden çıkıp, sessizce arabaya biniyorlar. Annesine okutup, iyice belliyor: Bu araba bir Opel Caravan. Direksiyondan çubuk vitesli, bir *station wagon*. Annesi sözünü tutuyor, onu babasının yanına oturtuyor. Babası acemiliğini hızla gidermek istercesine telaşlı hareketlerle direksiyonu, vites kolunu, pedalları yokluyor. Dikiz aynasını ayarlıyor. Direksiyonu iki eliyle kavrı-

yor ve aynaya bakıyor. Ayaklarını gaz ve fren pedalları üzerinde tutuyor ve dizlerini kaldırıp indiriyor. Tekrar dikiz aynasına bakıyor. Sağ eli vites koluna gidiyor. Hiç dokunmadan prova ediyor: 1-2-3 – Geri. Tekrar dikiz aynasına bakıyor. Sırtını yokluyor. Yok, yeterince rahat değil belki. Ama iyi yine de. Bütün bunları yaparken babasının kendini otomobile uydururken icat ettiği yeni beden hareketlerine alışması gerekecek – konuşması bile değişik geliyor şimdiden. Babası ölünce araba onun olacak mı?

Sarsılarak bahçenin önünden hareket ediyorlar. Biraz ilerleyip, تنها bir yola sapıyorlar. Güveni arttıkça babası hızlanıyor. Arkadan gelen başka bir arabanın farları gözlerini alıyor. Tedirgin oluyorlar, babası hız düşürüp dikkatlice sağa geçiyor, yol veriyor. Caddenin sonundaki Atatürk Lisesi ile Yunus Emre İlkokulu arasındaki büyük alanda buluyorlar kendilerini. Lisenin önünden Yunus Emre Caddesi'ne dönerken arabayı “stop ettiriyor”. Birkaç kere marş düğmesini çevirip, birden gaza yüklenince otomobil aniden ileri atılıyor, tekrar duruyor. Neden sonra hareket edebiliyorlar.

Sonunda geç vakit eve dönüyorlar.

ANNESİNİN babaannesi Lofça'dan göç etmiş. Önce bütün sülale İstanbul'a gelmişler. Yemek yedikleri aşevi gibi bir yer varmış. Oraya cumaları padişah da gelirmiş ya da oradan geçermiş, ayağa kalkıp “Padişahım çok yaşa!” diye bağırmışlar. Sonra teyzesini Eskişehirli biri istemiş. Teyzesi adamla evlenince, hepsi kalkıp Eskişehir'e yerleşmişler. Babaannesinin halası çok dindarmış, her yıl hacca gidermiş – demek ki o kadar paraları varmış. Bir gece dışarıdan gelen çınırak sesleriyle uyanmış. Dışarıya baktığında, uzaktan geçen bir deve kervanının gölgelerini görür gibi olmuş. Sabah olduğunda hocaya bunun ne anlama geldiğini sormuş. O da,

“Ölünce bu kervanla seni Mekke’ye götürecekler, ne mutlu sana,” demiş. Babaannesi de pek dindar bir insanmış, ona hep dinî hikâyeler anlatırmış. Annesi kendisini en çok ona yakın hissedermiş. Babaannesi eli ayağı tutarken evin bir yerlerine bir çuval altın gizlemiş diye konuşuyorlar. Ölüm döşeğindeyken yanında yabancı birileri varmış, o nedenle altınları nereye sakladığını söyleyememiş. Cenazeden sonra evi çok aramışlar ama bir türlü bulamamışlar. Sonra muhtaç olmuşlar, evi bir terziye satmışlar. Terzi birden zenginleşmiş, evler almış, kızlarını İstanbul’da okutmuş.

Babaannesi bir gün annesini caddeye götürmüş. Çok kalabalıkmış. Arabalar geçmiş. Arabalardan birinde Atatürk varmış. Babaannesi “Atatürküm çok yaşa!” diye bağırmış. Atatürk dönüp babaannesine bakmış.

Annesinin babası, Mehmet Dedesi, çok genç evlenmiş. O kadar gençmiş ki, evlenirken âdet olduğu üzere damatlık tıraş olmaya gittiğinde berberde kestirmiş sakalını ilk kez. Dedesi okumuş yazmış bir adammış. Fransızca, Almanca, Arapça, Farsça bilirmiş. Eski harflerle yazıp okumuş. Ölünce kitaplarını ne yapacağını bilememişler. Kendileri okuyamadıkları için öyle kalmış. Sonra evdeki kitap okunmazsa günah olur, demiş birileri, almışlar, kütüphaneye mi vermişler, bir şey yapmışlar. Yunus Abadan ve Fahrettin Kerim, hani sonradan vali olan, dedesinin yakın arkadaşlarıymış. Onlar İstanbul’a gidip büyük adam olmuşlar, ama o Eskişehir’de kalıp otel işlettiği, onlar gibi olamadığı için çok hayıflanırmış. Kahrından çok içki içmiş dedesi. Sigara da içermiş.

Otelde büyük şehirlerden gelen meşhurlar kalırmış. Bunlardan biri de sihirbaz Zati Sungur’muş. “Mehmet Bey bir numara yapayım mı?” diye şakalaşmış dedesiyle. “Aman Zati Bey, ne olur yapmayın, zaten zor ayakta duruyoruz,” diye telaşlanır gibi yaparmış gülerek dedesi. Eskişehir’e geldiğin-

de Yeni Sinema'da sahneye çıkarmış Zati Sungur. Dedesi annesiyle teyzesini de götürürmüş. Bir seferinde Zati Sungur geç kalmış gösteriye. Çok bekletmiş seyirciyi. Herkes söylenmeye başladığında sallana sallana girmiş salona. Sonra "Bana neden kızdınız?" demiş umursamaz bir tavırla seyircilere, "Gecikmedim, inanmıyorsanız saatlerinize bakın!" Bir de bakmışlar ki herkesin saati geri gitmiş! Bütün Eskişehir bunu konuşmuş günlerce. Annesinin çekmecelerini karıştırırken bulduğu o günlerden kalan bir el ilanı var:

YENİ SİNEMA TAKDİM EDER

CUMA 30 BİRİNCİTEŞRİN

1946 SAAT

SEKİZBUÇUKTA

Amerika'dan

Yeni Gelen

PROFESÖR

ZATİ SUNGUR

Manyetizm, İpnotizm, Spirtizm, Fakirizm ve
İllüzyonizm üstüne
harikulâde heyecanlı, fenni tecrübeler ve
hünerler gösterecektir.

Seyircilerin önünde

bir KADINI DESTERE ile PARÇALAYACAKTIR.

İki kız kardeşler. Toplam beş kardeş. İlk iki çocuk daha birkaç haftalıkken ölmüş. Yaşasalarmış annesinin iki ağabeyi olacakmış. Annesi ilkokulu bitirdiğinde bir erkek kardeşi olmuş. Bir gün okuldan döndüğünde bir oğlan kardeş geldiğini söylemişler ona. Annesinin yanına girdiğinde, kardeşi çoktan Emin'i kucağına almış, seviyormuş. Erkek kardeş. "Pabucumuzun dama atıldığını biliyorduk, ama gene de Emin'i sevdik. Çok sevimliydi. Sanki daha ilk günden bize

gölüyordu. Gözleri bizi seçiyor gibiydi.” Emin ölmemiş, yaşamış. Hatta göbek adını Yaşar koymayı düşünmüşler. Hayatta kalan tek erkek kardeş Emin, ancak şimdi yolları ayrılmış.

Teyzesi İstanbul’da Alman edebiyatı okumaya gitmiş. Orada bir sınıf arkadaşıyla tanışmışlar, evlenmeye karar vermişler. Teyzesi diplomasını alıp Eskişehir’e, babaevine dönmüş. Bir gün kapı çalmış. Annesi kapıyı açmaya giderken, bakmış teyzesi yukarıya kaçıyor. Kapıda iriyarı bir adam, içeri dalmış. Ayakkabılarını çıkarırken, hızlı hızlı konuşmuş: “Sen Zuhâl’sin, değil mi? Babanız beni bekliyor. Terlik versene.” Annesi “Yok, kimse sizi beklemiyordu,” diyememiş, içeri buyur etmiş. Demek ki, teyzesi babasından korkusundan bir şey anlatamamış, ne annesine, ne ablasına. Adam, işte şimdi Vural Enişte var ya, dedesinin karşısına oturmuş, bacak bacak üstüne atıp, başlamış konuşmaya. “İşi yok, gücü yok. Üniversiteyi yeni bitirmiş. Babamın alı al, moru mor ama eniştemin kararlılığı mı desem, kızlarını elden çıkarmakta gördüğü hayır mı desem, verdi teyzeni enişteme. Nereden nereye. Şimdi Vural Enişten şirket kurdu, Almanya’yla iş yapıyor. Teyzen de Almanca öğretmenini oldu.”

Peki o babasıyla nasıl tanıştı? “Mehmet Dede’nin otelinde şöhretler kalırdı. Baban da gazete için fotoğraflarını çekmeye gelirdi. Ben de genç kızdım, bazen otele uğradım. Elimden iş gelirdi, etrafa yardım ederdim. Şehre kalburüstü birileri geldiğinde –kalburüstü seçkin demek– babam onları yemeğe alıkoyardı. O zamanlar âdetti; büyük şehirden önemli zevat geldiğinde eşrafla hep bir arada yemek yenirdi. Hem, dönünce İstanbul’da otelini övsünler diye. Bir de severdi deden o zevatla oturup kalkmayı. “Münevver hasreti” derdi. Yahya Kemal geldiğinde sabahlara kadar sohbet etmişler. “Münevver hasretimi dindirdi mübarek adam, gerçi küp gibi içiyor ama, olsun.” Ben daha çocuk sayılırım, Yahya Ke-

mal otele girerken kapının arkasına saklanıp baktım, ne de olsa devlet adamı, ama Őu soba gibi bir adamdı.”

“Baban gençliğinde pek yakışıklıydı. Elinde makine, otelden içeri girdiğinde herkes döner bakardı. Ne zaman bir Őöhret gelse Şehre, Yahya Kemal, Falih Rıfki, fotoğraflarını o çekerti. Onu biraz kıskanırdı galiba, aynı sınıfta okuduk diye ama kekemeydi Ümit. Derken, babamla bizim bir arada fotoğraflarımızı çekmeye başladı uzun uzun. Fotoğrafları karta basar, değişik ambalaj kâğıtlarına sarar, getirirdi. Bir gün gene otele giderken, sokakta arkamdan seslendi. Baktım baban. Ben ne olacağını anladım. Yüzüm, boynum baştan aşağı kızardı. Önce duymazlıktan geldim, başımı eğdim, hızlı hızlı yürümeye devam ettim. Heyecandan düşecek gibi oldum. Bana yetişti, yanımdan yürümeye başladı. Sonra birden elim bir mektup tutuŐturup, uzaklaŐtı.”

“Bir yıl mektuplaŐtık,” diyor annesi gülümseyerek, “Baban yazdığı mektupları, Neslihan diye bir arkadaŐım vardı, kullakları çımlasın, ona bırakırdı. Ben de okur, cevap yazar, Neslihan’a verirdim. Bir yıl böyle devam etti. Sonra o da bir gün kapıyı çaldı. Ama ben ortadan kaybolmadım teyzen gibi.”

“Biz büyüklerimizle öyle her Şeyi konuŐmazdık. Sana hamileyken babamın son dakikaya kadar haberi olmadı. Bir gün yemekte sofraya tabak getirip götürüyordum, kaç yaŐındayım, artık evli kadımm, ona rağmen ‘Bu ne böyle?’ diye öfkelenir gibi oldu.”

Dedesinin sağlığı birden bozulmuŐ. Kalbi kaldırmamıŐ artık. Son krizi ağır olmuş. Annesi baŐucunda bekliyormuŐ, annesine bir bakmış, gözleri faltaŐı gibi açılmıŐ, gözlerini kapamıŐ, açmıŐ, sonra annesine bir daha bakmış, gözleri gene faltaŐı gibi açılmıŐ. BayılmıŐ. Saatlerce uyanmamıŐ. Ne olduğunu anlayamamıŐlar. Kendine geldiğinde başına gelenleri anlatmıŐ: Annesine ilk baktığında onu dev gibi kocaman, el-

leri ayakları uzayıp gidiyor gördüğünü, ikinci defa baktığında ise küçücük, elleri ayakları çekilmiş gibi gördüğünü söylemiş.

İki gün sonra dedesi ölmüş.

Dedesini hatırlamıyor ama anneanne deyince hep yatakta uzanmış tükenmiş bir kadın geliyor gözünün önüne. Annesi ile yerde, halının üstündeler. Annesi ona “anne” diye seslenince, aralarındaki ilişkiyi kavrayıveriyor; “anne” annesinin ona mahsus ismi değil, annesinin de bir annesi var, bu da o kadın. Herkes, her kimin çocuğuysa ona anne diyebilir.

Bir adam geliyor, anneannesinin koluna saat gibi kocaman kadranlı bir alet takıyor. Kulaklarına bir şeyler geçirip dinliyor. Ama aleti sonra geri alıyor, demek saat anneannesinin olmadı. Bir şeyler söylüyor, ama annesi biliyor ya da bekliyor dediği her şeyi, başını sallıyor çünkü, nihayet doktor gidiyor.

O aralar, eve daha önce görmediği gençten bir adam gelip gitmeye başlıyor. “İşte bu senin Emin Dayın. Annenin kardeşi,” diyor Yeter Teyze ekşittiği yüzüyle, “Durup dururken bir mazaratlık çıkarmasa bari.”

Emin Dayı evde mevcudiyetinin ne kadar arzulandığından emin değil, onun için tedirgin, içeri girince önce ona yanaşiyor. Hemen sevdireyor kendini. Bir elini tabanca tutuyor gibi yapıyor. Öbür elini onun üstüne getiriyor, sonra kaydırmaya başladığında alttaki elin başparmağının da kopup, beraber kaydığını görüyor. Ağzı açık kalıyor. Dayısının eline saldırıyor. Hop! Başparmak yerine geliyor. Emin Dayı sonra bir fırsatını kollayıp, hasta odasına geçiyor. İçerden konuşması işitiliyor. Mehmet bekliyor ki, dayısı çıksın, oynamaya devam etsinler, ama dayısı biraz durup kayboluyor. Surat asmak yok! ertesi gün gene gelecek. Emin Dayı sözünü tutuyor, ertesi gün geldiğinde, küçük bir kutu uzatıyor, kutuyu açıyor, içinden bir kaleydoskop çıkıyor. Işığa çevirip, içine baktığında renkli, geometrik şekillerden oluşan bir görün-

tü gözünü alıyor. Aleti oynattığında, şekiller yer değiştiriyor ve bambaşka bir görüntü çıkıyor ortaya. Ne var ki, ne kadar sallarsa sallasın, o ilk görüntü bir daha geri gelmiyor. O görüntünün geri gelmesi için aleti sallaması lazım ama salladıkça da ilk görüntüden uzaklaşıyor. İnsanın eviyle arasındaki mesafenin giderek büyümesi, eve varmak için attığın her adımın seni daha da uzaklara götürmesi gibi bir şey. Sallıyor, sallıyor, gözünün önünden o kadar çok alacalı bulacalı şekiller geçiyor ki, unutuyor, sonunda ilk görüntü şans eseri geri gelse de onu tanıyamayacağını kavlıyor. Kaleydoskop bir burukluk oyuncağı oluyor onun için.

Çok geçmeden, Emin Dayı, Yeter Teyze'nin dediğı gibi, beklenen "mazaratlığı" çıkarıyor. Annelerinin onun için bir kenarda sakladığı emanet Reşat altını varmış, yerini çıkarmamış, güya "Zuhal Ablan bilir, iste, neredeyse çıkarsın versin," demiş. "Arbede çıktı," diyor Yeter Teyze, akşam babası eve geldiğinde, üstünü çıkarırken, "Annesinin bir gözü toprağa bakıyor, Emin Bey'in aklı kenarda köşedeki beş kuruşta. Zuhal Hanım hiç affetmedi, zaten canı burnunda." "Borcu vardır," diyor babası, "Kumar oynuyor. Matbaaya geldi benden para istemeye. Bir defasında ben yoktum, Kasım Bey'den almış, daha ödemedi." Yeter Teyze "Eyvah!" diyor, "Zuhal Hanım duyarsa ya, Belkıs Hanım'a karşı çok fena oldu bu."

Türküm doğruyum çalışkanım
Yasam büyüklerimi saymak küçüklerimi sevmektir
Varlığım Türk varlığına armağan olsun

SIYAH bir önlük.

Annesi başından geçiriyor. Düğmelerini ilikliyor. Beyaz, sert bir yaka geçiriyor boynundan. Bu yaka birkaç gün için-

de tam yumuşayacak ki, kolalanıp yeniden sertleşecek. Eline bir çanta veriyorlar. Babası annesinin yanında durdurup, neyse ki çok uzatmadan, bir fotoğrafını çekiyor, sonra onu alıp götürüyor. Deliklitaş boyunca yürüyorlar. Tanıdıklar görüyorlar, ayaküstü onlarla konuşuyorlar, evlerin yanından, parkların içinden gidiyorlar. Sonra gri, düz bir binaya geliyorlar, merdivenleri çıkıyorlar, şimdi büyük bir salon-dalar. Bir odaya giriyorlar, bıyıklı bir adam. Elindeki sigarayı ağzına götürüyor, bulut gibi kocaman bir dumanı havaya savurduktan sonra: “Sakin unutma,” diyor, “Numaran 193. Sınıf 1-C. Hayırlı olsun.” Kapıların üzerindeki sayılara bakıyorlar. 1-A, 1-B, 1-C – işte burası. Tanımadığı çocuklarla dolu bir sınıf. Hepsi birbirine benziyor; oğlanların saçları kısa kesilmiş, kızların saçları örgülü ve hepsi siyah önlük giyiyor. Duvarda Atatürk’ün büyük bir portresi. Parmaklarının arasında sigara. İmza: *Foto Süreyya*. Öğretmenleri beyaz saçlı, çenesi ileride, benzi külrengi bir kadın. Yaklaşınca sigara kokuyor. Sınıfa ilk girdiğinde eline kalem verip, tutuşuna bakıyor. Resim yaptığı için kalemi yadırgamıyor parmakları. “Tamam,” diyor kadın babasına, “Kalem tutabiliyor.” Ona dönüyor, ilk defa görüyormuş gibi tebessüm ederek, “Şimdi şuraya arkadaşlarının yanına otur,” diyor, “Tahtadaki çizgileri defterine geçir. Gelip bakacağım.” Babası “Ben seni okul çıkışı almaya geleceğim,” diyor, dönüp gidiyor.

Etrafına bakıyor. Evdeki düzenden sonra ona fazlasıyla curcunalı geliyor. Bu curcunaya bir düzen vermek isterdi. Hemen yan sırada oturan iki kız dikkatini çekiyor. Saçları, gözleri, burunları, hatta sesleri, hatta benizlerinin solukluğu bile aynı. Hayatında ilk kez ikiz kardeşler görüyor. Adlarını soruyor: Hilâl ve Nihâl. Onlar da ona soruyorlar ismini. Mehmet’in hayretini fark ediyorlar, arada ona bakıp bakıp gülüyorlar. İnsanların birbirlerinin aynısı oldukları için hayretle onlara bakmasına alışıklar.